

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.13, november 2018

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Vibeke A. Pedersen

Tilsyn ved ph.d. Jes Fabricius Møller

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktcommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2023

Indledning til

Sang i Anledning af Hans Majestæt Kongens høie Fødselsdag den 28de Januar 1839

ved Kirsten Vad

Indhold

- 1 Anledning
 - 1.1 Frederik 6.s skolelovgivning
- 2 Fødselsdagssangen
- 3 Anvendt litteratur

1 Anledning

Sang i Anledning af Hans Majestæt Kongens høie Fødselsdag den 28de Januar 1839 var, som titlen angiver, skrevet til Frederik 6.s 71 års fødselsdag. Ifølge titelbladet blev sangen "Afsjungen af Drengene i Nyboders Skoler", hvilket sandsynligvis sigter til skolerne i Gåsegade (nu Vildandegade) og Svanegade, som dengang fandtes i Nyboder. Frederik 6. fejrede sine og dronningens fødselsdage ved at bespise børn på forskellige skoler (Lind 1882, s. 73; Larsen m.fl. 2013, s. 237). I *Dagen* blev fejringen i Nyboder 28. januar 1839 beskrevet således:

Hans Majestæt vor allernaadigste Konges 71de Fødselsdag var, som de lignende Fædrelandets kiere Festdage i mange Aar have været, en Glædesdag for de mange Sø-Etatens Børn, der ved Kongens faderlige Omsorg i gode Skoler nyde christelig Underviisning og dannes til virksomme og trofaste Borgere (*Dagen* 1839, sp. 1).

Det var her, Grundtvigs sang blev sunget af skoledrengene, som efterfølgende også udbragte et hurra for kongen (*Dagen* 1839, sp. 1).

1.1 Frederik 6.s skolelovgivning

Frederik 6. havde indført en skolelovgivning, som gjorde det muligt for de fleste børn at opnå skolegang i en lokal skole både på landet og i byerne. Han nedsatte i 1789 Den store Skolekommission, som i 1814 foranstaltede en skolereform. Reformen fastslog den undervisningspligt, som var blevet indført i 1739, og sikrede gratis og offentlig skolegang for børn af begge køn fra alderen 7 år og frem til konfirmationen. Det blev fastslået, at skolegang var "både en *pligt* og *ret* for alle" (Larsen m.fl. 2013, s. 350).

Kongen blev betragtet som hele landets fader, og i denne rolle ville han passe godt på "sine børn" (Larsen m.fl. 2013, s. 237). Han overværede bl.a. eksaminationer på skolerne og befalede, som beskrevet, at børnene fik et nærende måltid på hans fødselsdag. Det nationale sindelag, som kongen opelskede i skolerne, havde også til formål at støtte den enevældige styreform (Larsen m.fl. 2013, s. 249).

2 Fødselsdagssangen

Sangen er skrevet over melodien til "Kong Christian stod ved højen Mast" fra Johannes Ewalds syngespil *Fiskerne*, der blev opført første gang i januar 1780. Melodien blev ofte anvendt som hyldestsang til den siddende regent, og den fik sin status som kongesang, efter at den blev brugt i J.L. Heibergs festspil *Elverhøi* i 1828 (1828; jf. Adriansen 2003, bind 1, s. 179).

"Kong Christian stod ved højen Mast" skildrede søkrigene mellem Danmark og Sverige, og dette tema videreførte Grundtvig i sin vise med førstelinjen "Ved *Kjøbenhavn* der stod et Slag". Her er Slaget på Reden, som fandt sted 2. april 1801, omdrejningspunktet for hyldningen af kongen. Søslaget blev udkæmpet ud for København, hvor Danmark forsvarede sig mod briterne, men blev tvunget til forhandlingsbordet efter flere timers hård kamp. I eftertiden opnåede slaget en mytelignende status i Danmark, hvor fortællingen om, at den danske sejr blev fralokket den uerfarne kronprinsregent, levede. Det skabte en af de første bølger af patriotisk stemning i Danmark og blev til en identitetsskabende begivenhed (Adriansen 2003, bind 2, s. 338).

Det er beretningen om danskerne, som rejste sig "med Kraft til Strid" (strofe 5), Grundtvig fremhæver i fødselsdagsdigtet. I strofe 2 karakteriseres Slaget på Reden som den unge konges prøve, da Danmark på dette tidspunkt "efter Freden lang og blid" skulle forsvare riget. (I 1801 havde Danmark formået at holde sig ude af alvorlige militære konflikter i 80 år.) Løven, som i strofe 1 står over for elefanten, hentyder formentlig til løven i det danske rigsvåben (som på æresmedaljerne, der blev produceret efter slaget, blev portrætteret med en kølle i hånden, se Adriansen 2003, bind 2, s. 332 f.), og elefanten er det engelske krigsskib *Elephant*.

At man ikke talte åbent om, hvordan slaget var forløbet, skyldtes, at Frederik 6. var en enevældig konge, som ikke kunne kritiseres. Det var først efter kongens død senere på året i 1839, at man begyndte at vurdere slaget og kongens rolle heri på mindre gunstig vis (Bjerg & Frantzen 2005, s. 241). Da Grundtvig året efter digtede om slaget igen, var sejren nu blevet franarret danskerne: "De vandt ikke glimrende Seier med Rov, /

Og Lykken de lod sig fraliste, / Men vandt dog af arrigste Fiende det Lov [ros, lovprisning], / Fra dem var ei Seiren at vriste” (Grundtvig 1840, strofe 6). Det var dog stadig myten om, at Danmark næsten havde overvundet verdens stærkeste sømagt, som blev fortalt.

Grundtvig skrev digte til og om alle regenter i sin levetid, og Frederik 6. var den konge, som han hyldede mest uforbeholdent i sine digte (Schmidt-Madsen 2014, s. 158 f.). Beretningen om søslaget skulle minde kongen og befolkningen om den historiske begivenhed, og om hvilken regent Frederik 6. var som ung. Ved at lade flådens børn – skoledrengene i Nyboder – fremføre sangen, ærede de også deres forfædres bedrifter.

I de sidste to strofer, hvor kongen fejres og hyldes, har sangen både de syngende skoledrenge som afsendere og som modtagere, hvilket gør sangen til et typisk lejlighedsdigt (Schmidt-Madsen 2014, s. 165).

3 Anvendt litteratur

- Adriansen, Inge (2003) *Nationale symboler i Det Danske Rige 1830-2000*, bind 1-2. København.
- Bjerg, Hans Christian & Ole L. Frantzen (2005) *Danmark i krig*. København.
- *Dagen* (1839), nr. 26, 30. januar. København.
- Ewald, Johannes (1779) *Fiskerne*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1840) “I hundrede Aar satte Fienden ei Fod” i *Anden Aprils Minde i Danske Samfund 1840*, s. 5-7. København.
- Heiberg, Johan Ludvig (1828) *Elverhøi. Skuespil i 5 Acter. Første Gang opført paa det Kongelige Theater, den 6te November 1828, i Anledning af Deres Kongelige Høiheder Prinds Frederik Carl Christians og Prindsesse Wilhelmine Maries høie Formæling*. København.
- Larsen, Christian m.fl. (2013) *Dansk skolehistorie. Hverdag, vilkår og visioner gennem 500 år*, red. Charlotte Appel & Ning de Coninck-Smith, bind 1-5, bind 2 (2013): *Da skolen tog form 1780-1850*. København.
- Lind, H.D. (1882) *Nyboder og dets Beboere, især i ældre Tid*. København.
- Schmidt-Madsen, Michael (2014) “Kongedigtet” i *Ved lejlighed. Grundtvig og genrerne*, red. Sune Auken & Christel Sunesen, s. 156-187. Hellerup.